

ความหมายของผลการกระทำในทางอาญา

1.1 ความจำเป็นในการศึกษาหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผล

เมื่อมีการกระทำอันถือว่าเป็นความผิดทางอาญาเกิดขึ้น การกระทำ ความผิดนั้นถือว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม จึงเป็นกรณีแน่นอนว่า จะต้องมีการพิจารณาโต้ตอบจากการกระทำ ความผิดทางอาญาเหล่านั้น ลักษณะของการโต้ตอบการกระทำ ความผิดทางอาญานั้น จะต้องประกอบด้วยปฏิปักษ์ตอบสนองต่อการกระทำ ความผิดนั้น ซึ่งแต่เดิมเป็นการกระทำส่วนตัวของแต่ละบุคคล (La Justice privee) แล้วค่อยพัฒนาเป็นการแก้แค้นโดยหมู่เหล่า หรือที่เรียกว่าความยุติธรรมของครอบครัว La Justice familiale จนในที่สุดก็กลายเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะดำเนินการ แยกการกระทำอันเป็นการโต้ตอบการกระทำ ความผิดทางอาญาที่ถือว่าเป็นการอำนวยการความยุติธรรมนั้น จะต้องมียุติธรรมที่เด็ดขาด คือเป็นการกระทำโดยผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาด และต้องมีขอบเขตซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน มิใช่เป็นเรื่องที่กระทำกันไปตามอำเภอใจ โดยปราศจากขอบเขตแห่งการใด จากที่ใดก็ตาม ความมุ่งหมายก็คือเพื่อให้ทราบว่า จะต้องมียุติธรรมกำหนดขอบเขต เพื่อให้เหมาะสมกับการกระทำ และผลที่เกิดขึ้นในอันที่จะตอบสนองต่อการกระทำ ความผิดทางอาญา เพราะฉะนั้นการตอบสนองต่อการกระทำ ความผิดทางอาญาจึงเป็นเรื่องของความรู้สึก หรือความเห็นชอบของหมู่คณะ ไม่ใช่ของแต่ละคนโดยส่วนตัว และหลักเกณฑ์เป็นหลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานที่ว่าต้องมีกฎหมายอาญากำหนดขึ้นว่า การกระทำอะไรที่กฎหมายถือว่าเป็นความผิด และต้องลงโทษอย่างไร ฉะนั้นหากปรากฏว่ามีผู้กระทำการบางอย่างซึ่งกฎหมายอาญากำหนดไว้ว่าเป็นความผิด ผู้กระทำการนั้นก็จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ การลงโทษจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในอันที่จะบังคับให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ ดังนั้นจึงถือได้ว่าการลงโทษเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐทำไว้ผู้กระทำความผิด

ต้องได้รับผลร้าย เพราะเหตุที่ผู้ยื่นใบไต่ถามการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา
 แตรกรณีใจหายคายนั่นเสมอไป เพราะบ่อยครั้งปรากฏว่าแม้จะมีการกระทำ
 ความผิด และผลของการกระทำเกิดขึ้นก็ตามก็ไม่สามารถยืนยันได้ว่า ผลของการ
 กระทำเกิดขึ้นมาจากการกระทำความผิดทางอาญานั้นโดยตรง จึงก่อให้เกิดปัญหา
 ในอันที่จะลงโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมกับการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาซึ่งเขา
 ไต่ถามลงไป

ดังนั้น ความจำเป็นในการศึกษาหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่าง
 เหตุการณ์ที่กระทำลง กับผลของการกระทำที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องกำหนด
 ความรับผิดชอบในทางอาญานั้น จึงแยกกรณีพิจารณาได้คือ

(1) ความจำเป็นในแง่ของพยานหลักฐาน เป็นที่ทราบกันแล้วว่า
 พยานหลักฐานเป็นสิ่งซึ่งใช้พิสูจน์ความรับผิดชอบของบุคคล พยานหลักฐานนั้นนำมาใช้
 เพื่อที่จะพิจารณาให้เห็นเท็จ และจริงว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความอ้างถึงสนับสนุนคดี
 ฝ่ายของกันนั้นมีอยู่ตามที่อ้างถึงหรือไม่ กฎหมายในส่วนของพยานหลักฐาน คือ
 กฎหมายลักษณะพยาน กฎหมายนี้จะวางหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะอ้างข้อเท็จจริง
 ที่จะยอมให้สืบ และกำหนดชนิดของพยานหลักฐานที่ศาลจะพึงรับฟังได้ และไม่ได้
 ขึ้นไว้ เพราะฉะนั้นคราบไต่ถามที่กฎหมายลักษณะพยานยังไม่สามารถสร้าง
 หลักเกณฑ์เพื่อใช้ในการพิสูจน์ความรับผิดชอบได้อย่างแน่นอนชัดเจน คราบนั้น ทฤษฎี
 หรือหลักเกณฑ์ของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผลที่เกิดขึ้นเมื่อแสดงให้
 เห็นถึงความรับผิดชอบมีความสำคัญมากเพียงนั้น แต่ถาโดยอาศัยเทคโนโลยี
 สมัยใหม่สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการพิสูจน์ถึงความผิดของบุคคลได้อย่าง
 มีประสิทธิภาพ เมื่อนั้นทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เกิดขึ้น
 อาจจะไม่ถูกนำมาพิจารณาอีกเลยก็ได้ อย่างไรก็ตามก็ไม่เป็นการแน่นอนว่าเวลา
 เช่นนั้นจะเกิดขึ้นจริง

(2) เพื่อแยกความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ
 และผลที่เกิดขึ้น กับเหตุแห่งความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เห็นเด่นชัด เพื่อที่จะทำ

ความเข้าใจในเรื่องนี้ จะขอยกตัวอย่างขึ้นเพื่อใช้ในการพิจารณาคือ ในกรณี ก. ทำให้ ข. ถึงแก่ความตายนั้น ปัญหาที่ว่า การกระทำของ ก. ทำให้เกิดผล คือความตายของ ข. หรือไม่นั้น เป็นปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น แต่การพิจารณาความผิดแห่งความรับผิดชอบใดๆหรือไม่ในการที่ได้กระทำลงไป เช่น ผู้กระทำมีเจตนาหรือไม่ ประมาทหรือไม่ ถือว่าเป็นปัญหาอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งถ้านำไปพิจารณาปะปนกันแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความยุ่งยากอย่างมาก เพราะ ก. อาจจะทำโดยมีเจตนาฆ่า หรือประมาท แต่ ข. มิได้ตายเพราะการกระทำอันเป็นเจตนาหรือเป็นความประมาทของ ก. ก็ได้ หรือ ข. ตายเพราะการกระทำของ ก. แต่กระทำไปโดยมิได้มีเจตนาฆ่า หรือมิได้ประมาทก็ได้ เป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาคณะละตอนกันโดยแท้ในคดีอาญาการกระทำที่ศาลอาชญาพิจารณาคือความผิดใดก็เฉพาะคดีที่ได้ความว่ามีสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับความรับผิดชอบกับผลที่เกิดขึ้น เพียงแต่มีเหตุการณอย่างหนึ่งเกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่ง เพียงเท่านั้นยังไม่พอที่จะถือว่าเป็นเหตุผลของกันและกัน

อุทธรณ์ 1 เด็กคนหนึ่งป่วยเป็นไข้ มีอาการเป็นกาฬโรค จำเลยเป็นแพทย์ใช้เข็มฉีดยาแทงเอาโลหิตไปตรวจ เด็กคนนั้นตายภายใน 1 ชั่วโมงต่อมาไม่พบเชื้อกาฬโรคในโลหิต แต่ทางพิจารณาทั้งไม่ได้อาการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้เด็กตาย จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่าจำเลยประมาทหรือไม่ ลงโทษจำเลยไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 279/2467) จำเลยไม่ใช่แพทย์ จำเลยรักษาเด็กโดยใช้เข็มแทงเนื้อที่โป่ง ทำให้หน้าเลี้ยงสมองไหลไม่หยุด เด็กตายเป็นผลโดยตรง เป็นความผิดความมาตรา 291 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2593/2521) อ. กับพวกสี่และตะ ย. ไม่มีบาดแผล รุงขึ้น ย. เป็นไข้ตาย ไม่ได้ความว่าตายเพราะถูก อ. กับพวกทำร้าย ลงโทษ อ. กับพวกฐานฆ่าคนไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 709/2407)

¹ 2 Manual of German Law no. 14 (H.M.'s Stationary Office, 1952), P. 78.

อุทธรณ์ 2 จำเลยขอขึ้นกระทำชำเราหญิงกำลังป่วยหนัก ไม่ช้าหญิงนั้นถึงแก่ความตาย แต่คดีไม่ได้ความว่าอาการป่วยของหญิงนั้นถ้าถูกกระทำชำเราแล้วเป็นท้องตาย คดีไม่ใช่เหตุฉกรรจ์ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 243 ตอน 4 เมื่อหญิงนั้นตายโดยมิไครองทุกข์ และเหตุมิได้เกิดท่อนาหารกำนัล ความผิดของจำเลยเป็นความผิดก่อด่วนทั่วตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 243 ตอน 1 ลงโทษจำเลยไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 253/2472)

อุทธรณ์ 3 ก. ต. แห่ง ส. มีบาดแผล 4 แห่ง แผลเป็นบาดทะยักชั้น 3 แห่ง เพราะมีดที่แทงสกรปรก หรือรักษาไม่ดี และ ส. ตกเรือลงมา ส. ตายหลังจากถูกแทงแล้วเดือนเศษ ไม่ได้ความว่าแผลที่ ก. แห่งเกิดบาดทะยักเพราะการแทงหรือไม่ เพราะมีแผลที่ 4 ซึ่งไม่เกิดบาดทะยัก ก. ไม่มี ความผิดตามมาตรา 251 เค็มซึ่งตรงกับมาตรา 290 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 147/2458)
 ข. ไซ้ชวานันท์ น. ถูกหนามฉากและกิ่งจุกสาหัสอยู่ได้ 14 วันก็ตาย น. รักษาเอง บาดแผลหายเป็นส่วนมาก ลงเดินได้แล้ว เมื่อวันที่จะตาย น. คืบคืบคังแล้วนั่ง กระตุกกระตักไม่ได้อยู่ 12 ชั่วโมงก็ตาย น. เคยเบ้มดมคืบคังคังและแน่มไป คืบชั่วโมงก็ลุกขึ้น น. อาจตายเพราะโรคประจำตัวที่เคยเป็นมา ไม่ใช่ตายเพราะถูก ข. ทำร้าย ข. มีความผิดเพียงฐานทำร้ายร่างกายสาหัส

(3) ความจำเป็นในการก่อให้เกิดกฎหมายเกิดความยืดหยุ่นเกี่ยวกับการวินิจฉัยความรับผิดชอบ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดทางอาญานั้นเป็นเรื่องซึ่งมีลักษณะเฉพาะเป็นกรณี ๆ ไป ตามพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นการวางหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายอาญาให้แน่นอนตายตัว หรือจำกัดความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดเพื่อกำหนดถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลที่เกิดขึ้นกับการกระทำผิด โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างแน่นอน การวางหลักเกณฑ์, ทฤษฎีในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอย่างกว้าง ๆ เพื่อสามารถนำไปปรับได้กับกรณีผลความผิดที่เกิดขึ้นจึงก่อให้เกิดผลดีในการบังคับใช้กฎหมายอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้การนำเอาทฤษฎีมาปรับกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้ง 3 ประการนี้จะเห็นได้ว่า การศึกษาถึงหลักเกณฑ์ ทฤษฎี และปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ ความผิดกับผลที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาของบุคคล การวินิจฉัยถึงความรับผิดให้สอดคล้องกันทั้งการกระทำ และผลที่เกิดขึ้นจะไม่สามารถทำได้เลย หากไม่นำเอาหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เกิดขึ้นมาใช้

นอกจากนี้ถ้าพิจารณาในแง่ความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่า ปฏิกิริยาของประชาชนจะเกิดขึ้นทันที หากปรากฏว่าความรับผิดไม่เหมาะสมกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เกิดขึ้น ปฏิกิริยาดังกล่าวอาจจะปรากฏออกมาให้เห็นทางสื่อมวลชน การวิพากษ์วิจารณ์ และการทำหนังสือเรียน การศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้จึงมีส่วนช่วยขจัดปัญหาดังกล่าวมิให้เกิดขึ้นได้จากความผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตแล้วแต่เป็นตัวอย่างอันดีในการป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นได้อีก

1.2 ความเป็นมาของหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในประเทศไทย

ในปัจจุบันถ้าพิจารณาถึงระบบกฎหมายของนานาประเทศก็สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ

- (ก) กลุ่มกฎหมายโรมัน หรือ กลุ่มกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือกลุ่มประมวลกฎหมาย
- (ข) กลุ่มกฎหมายจารีตประเพณี
- (ค) กลุ่มกฎหมายสังคมนิยม
- (ง) กลุ่มกฎหมายศาสนาและประเพณี

ระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้นจัดอยู่ในกลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือ กลุ่มประมวลกฎหมาย ซึ่งผสมผสานควบกลุ่มจารีตประเพณีอันเป็นระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษเข้าไปด้วย อย่างไรก็ตามประเทศไทย

ประเทศเดียวที่รับเอาทั้งระบบประมวลและระบบกฎหมายจารีตประเพณี ยังมีประเทศอื่น ๆ ที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้อีกหลายประเทศ เช่น สกอตแลนด์ ไอร์แลนด์ สหภาพอาฟริกาใต้ ฟิลิปปินส์ เป็นต้น เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่ากฎหมายแองโกล - แซกซอน หรือ กฎหมายจารีตประเพณี Common Law ของประเทศอังกฤษได้ เข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยและกลายเป็นแหล่งที่มาอันสำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของกฎหมายไทย ทั้งแกพระราชสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นยุคแห่งการปฏิรูปกฎหมายโดยแท้ เนื่องจากมีปัญหาเรื่องศาลกงสุล คนในบังคับ (subject) และการใช้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (extraterritoriality) อันมีผลกระทบต่อการบริหารประเทศมากขึ้น โดยแต่ละประเทศที่เข้ามาติดต่อกับประเทศไทยในเวลานั้นได้พยายามทุกวิถีทางที่จะเพิ่มคนในบังคับของตนให้มากที่สุดหนทางเดียวที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้คือการจัดระบบกฎหมายและการศาลของประเทศไทยให้อยู่ในระดับที่ชาวต่างประเทศยอมรับ ในปี พ.ศ. 2435 นอกจากนั้นยังได้มีการจ้างนักกฎหมายชาวต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเบลเยียม และประเทศอื่น ๆ มาทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา นอกจากนั้นเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ เพื่อให้ระบบกฎหมายของประเทศไทยได้ก้าวทันอารยประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษ ซึ่งขณะนั้นมีความเจริญก้าวหน้าทางกฎหมายอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงส่งพระราชโอรสและข้าราชการบริพารไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศอังกฤษ เพื่อให้กลับมาเป็นกำลังสำคัญในการปฏิรูปกฎหมาย และวงการศาลไทย บุคคลสำคัญซึ่งสำเร็จการศึกษาวินิจฉัยกฎหมายจากประเทศอังกฤษ และสร้างคุณประโยชน์ให้แก่วงการกฎหมายไทยได้แก่ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เจ้าพระยามหิธร

¹ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, กฎหมายเปรียบเทียบระหว่างไทยกับแองโกล - แซกซอน (คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 4

และเจ้าพยะยาตีวีรกรรมมาซิเบศร เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้นำเอาหลักกฎหมาย หรือวิธีการตัดสินแบบตะวันตก โดยเฉพาะกฎหมายแองโกล - แซกซอน เข้ามาใช้ และได้มีการร่างกฎหมายใหม่ ๆ ขึ้นใช้บังคับแก่ประชาชน เช่น กฎหมายลักษณะอาญา และกฎหมายลักษณะพยาน เป็นต้น นับแต่นั้นมากฎหมายแองโกล - แซกซอน จึงได้ เข้ามามีอิทธิพลต่อกฎหมายไทย

นอกจากอิทธิพลของกฎหมายแองโกล - แซกซอน จะได้เข้ามาโดย เหตุผลที่กล่าวมาแล้ว ยังปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งคณะกรรมการตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายขึ้นให้ทำงานร่างกฎหมายโดยเฉพาะมีกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระบรมราชศักดิ์ในขณะนั้น) ทรงเป็นประธานกรรมการอันประกอบด้วย กรมหลวงพิชิตปรีชากร พระยาประชาภิจักรจักร เจ้าพระยาอภัยราชา นายวิชากร เกอิกแปตริก Richard Kirkpatrick เนติบัณฑิตชาวเบลเยียม และนายโทคิจิมะซา (Tokichi Masao) เนติบัณฑิตญี่ปุ่น คณะกรรมการได้เลือกจัดทำกฎหมายลักษณะอาญาก่อนกฎหมายฉบับอื่น งานร่างกฎหมายได้หยุดชะงักลง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงประธานจากกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นนายยอร์ช ปาดู Monsieur G Padoux ที่ปรึกษากฎหมายชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้ร่างประมวลกฎหมายอาญาต่อจนสำเร็จ สำเหตุที่ทำการเปลี่ยนแปลงก็เนื่องมาจากกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงไม่เห็นด้วยในเรื่องที่ประเทศไทยจะร่างประมวลกฎหมายอาญาตามระบบประมวลกฎหมาย ทรงเสนอให้ใช้ระบบกฎหมายอังกฤษ แต่รัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่ากฎหมายเดิมของไทยมีแนวโน้มไปทางระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายมากกว่า จึงเป็นการง่ายที่จะเปลี่ยนเป็นระบบประมวล ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญาได้ร่างขึ้นเป็นภาษาอังกฤษก่อน จากนั้นจึงให้แปลเป็นภาษาไทยจนเสร็จสิ้นเมื่อปี พ.ศ. 2450 และได้พิมพ์ขึ้นเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส แล้วจึงนำขึ้นทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงเสด็จกลับจากยุโรปใน พ.ศ. 2450 ภายหลังจากได้ทรงปรึกษากับรัฐมนตรีสภาแล้วได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2451

กฎหมายลักษณะอาญานั้นว่าเป็นกฎหมายที่ทันสมัยยิ่งในสมัยนั้น เพราะได้นำเอาหลักกฎหมายอาญานั้นเป็นที่นิยมในประเทศต่าง ๆ มาพิจารณาตัดแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของไทย โดยมีแนวความคิดที่แยกลักษณะคดีแพ่งออกจากคดีอาญาโดยเด็ด ซึ่งกฎหมายเดิมยังปะปนกันอยู่ กฎหมายลักษณะอาญามีบทบัญญัติอยู่ทั้งสิ้น 340 มาตรา ซึ่งมีลักษณะสั้น กระชับรัด ใจง่าย และสะดวกในการใช้

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษมีอิทธิพลต่อกฎหมายไทยอย่างมาก เพราะฉะนั้นในการพิจารณากฎหมายเปรียบเทียบจึงเลือกเปรียบเทียบกับกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษ และประเทศอเมริกาเป็นอาทิ อย่างไรก็ตามความหมายของกฎหมายจารีตประเพณีนี้มีความหมายได้หลายนัย² ได้แก่

1. หมายความว่าถึงกฎหมายที่ใช้อย่างเดียวกันทั่วประเทศอังกฤษอันเป็นความหมายดั้งเดิมของกฎหมายจารีตประเพณี เมื่อประมาณศักราชที่ 17 ชาวนอร์มันได้ปกครองเกาะอังกฤษ โดยกษัตริย์ William ได้ใช้กฎหมายส่วนกลางบังคับแก่คนอังกฤษทั่วประเทศ กฎหมายส่วนกลางฉบับนี้เรียกว่ากฎหมายจารีตประเพณี เพื่อให้แตกต่างกับกฎหมายท้องถิ่น (Local Law)

2. หมายความว่าถึงกฎหมายที่ไม่ใช่ Equity ซึ่งเป็นกฎหมายที่ศาล Common Law ในสมัยก่อนใช้อยู่โดยศาล Chancellor ในความหมายนี้ แม้แต่กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ออกมา เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายจารีตประเพณีก็ยังถือว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีด้วย

¹ วิชา มหาคณ, ประวัติศาสตร์กฎหมายและภาษากฎหมายไทย (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2523), หน้า 51

² บัญญัติ สุชีวะ, แผนเบ็ดเตล็ดบรรยายชั้นปริญญาโท (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 3

3. หมายความว่าถึงกฎหมายอังกฤษ หรือ กฎหมายของประเทศที่ใช้กฎหมายอย่างเดียวกับประเทศอังกฤษ มีใช้กฎหมายต่างประเทศอื่น ๆ เช่น Roman Law หรือ French Law ในความหมายนี้ยอมหมายรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น กฎหมายลายลักษณ์อักษร และ Equity

4. หมายความว่าถึงกฎหมายที่มีได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร โดยฝ่ายนิติบัญญัติ แต่เป็นกฎหมายที่เกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชน และคำพิพากษาของศาล ซึ่งวินิจฉัยเป็นแบบเดียวกันมา ซึ่งเป็นความหมายตามที่เข้าใจกันทั่วไปในขณะนี้

ในความหมายของกฎหมายจารีตประเพณีประการหลังนี้ จะถือเป็นแนวเนื้อหาสาระอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับนำมาพิจารณาเป็นกฎหมายเปรียบเทียบต่อไป

สำหรับประเทศไทยนั้น นับตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมาได้มีประมวลกฎหมายอาญาใหม่มาแล้ว 3 ฉบับ คือ

1. กฎหมายตรา 3 ดวง เป็นกฎหมายเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงให้สังคายนาราชวาระเสนาบดีโดยการรวบรวมเป็นหมวดหมู่แล้วประทับตราราชการไว้เป็นสำคัญ 3 ดวง ได้แก่ ตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว รวบรวมเสร็จในปี พ.ศ. 2347 มีกฎหมายรวม 1603 บทมาตรา

2. กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้รวบรวมจัดทำเป็นประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่ ไซ้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) มีทั้งสิ้น 340 มาตรา ซึ่งใช้อยู่จนถึงสมัยของรัชกาลที่ 9 เป็นเวลานานถึง 50 ปี จึงได้ยกเลิก และสาเหตุที่มีการยกเลิกก็เพื่อปรับปรุงกฎหมายอาญาให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

3. ประมวลกฎหมายอาญา ไซมิงคัมกิงแควนที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 จนกระทั่งปัจจุบัน มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2526 มีบทบัญญัติทั้งสิ้นรวม 398 มาตรา

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในคดีอาญานั้น หลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นไม่อาจกำหนดขึ้นเป็นหลักแน่นอนตายตัว และมีขอบเขตค่อนข้างกว้าง จึงเป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรม คำรากฎหมายและผู้สอนกฎหมายจะพยายามค้นคว้าโดยผู้ร่างกฎหมายเห็นเป็นการดียิ่งกว่าที่จะกำหนดกฎหมายให้แน่นอนตายตัว กรณีเช่นนี้จึงจำเป็นต้องเทียบเคียงกับคำรากฎหมาย และคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ตามกฎหมายลักษณะอาญาที่ใช้อยู่ก่อนประมวลกฎหมายอาญาศาลไทยยังไม่ได้นำหลักเกณฑ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายอันถือว่าเป็นหลักเกณฑ์จำเป็นสำหรับวินัยคดีอาญา

ในการนำเอาหลักเกณฑ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาใช้ ปัญหาที่ตามมาก็คือ ศาลไทยควรที่จะเลือกทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นหลักนั้น คือ ทฤษฎีที่ถือเอาความเหมาะสมแห่งเหตุ หรือทฤษฎีเงื่อนไซ¹ เนื่องจากทั้ง 2 ทฤษฎี² ต่างได้รับความสนับสนุนจากกฎหมายของประเทศต่าง ๆ มากพอ ๆ กัน กล่าวคือ กฎหมายของประเทศอังกฤษ ไม่ใคร่ระบุไว้ชัดแจ้งว่านิยมทฤษฎีใด แต่เมื่อพิจารณาจากคำรากฎหมายและคำพิพากษาของศาลแล้ว พอจะเห็นได้ว่า โดยปริยายก็ตาม หลักเกณฑ์แห่งทฤษฎีเงื่อนไซ และทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมปะปนกันไป นอกจากประเทศอังกฤษแล้วประเทศอื่น ๆ ก็มีแนวโน้มในการยอมรับทฤษฎีทั้งสองแตกต่างกันคือ

¹ หยุค แสงอุทัย, บทบัญญัติ เดิม 11 พ.ศ. 2481-2482, หน้า 889 ถึง 892

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 889

ประเทศฝรั่งเศส กฎหมายฝรั่งเศสดูเหมือนว่าจะเดินตามหลักเกณฑ์แห่ง
ทฤษฎีเหตุเหมาะสม เพราะตามคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสถือว่า เหตุที่ทำให้เกิด
การเสียหายนั้นจะต้องเป็นเหตุที่สามารถเป็นไปได้ และสามารถเห็นล่วงหน้าได้
ทั้งนี้โดยอาศัยเหตุแห่งการกระทำของตน ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบพฤติการณ์อันมี
ลักษณะเฉพาะที่ตนสามารถสังเกตเห็นล่วงหน้าได้ และตนควรจะสังเกตเห็นล่วงหน้า
เช่นนั้น

ประเทศสวิตส์ กฎหมายสวิตส์ได้ระบุว่า ให้ศาลของประเทศสวิตส์
ถือตามทฤษฎีเหตุเหมาะสม

ประเทศออสเตรีย กฎหมายออสเตรียได้วางหลักให้ถือตามทฤษฎีเงื่อนไข

ประเทศเชคโกสโลวาเกีย กฎหมายเชคโกสโลวาเกียได้วางหลักให้ถือ
ทฤษฎีเงื่อนไขเช่นกัน

ประเทศเยอรมัน ผู้เขียนตำรากฎหมายเยอรมันหลายคนได้นิยมทฤษฎี
เหตุเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามตำรากฎหมายเยอรมันส่วนใหญ่ รวมทั้งแนวคำ
พิพากษาของศาลสูงเยอรมันโดยถือทฤษฎีเงื่อนไขเป็นแนวปฏิบัติ

ประเทศอิตาลี กฎหมายอิตาลีโดยถือหลักเกณฑ์ในส่วนของทฤษฎีเงื่อนไข
เช่นเดียวกับกฎหมายออสเตรีย เชคโกสโลวาเกีย และเยอรมัน

จะขอนำเอาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับทฤษฎีเหตุเหมาะสม และทฤษฎีเงื่อนไข
มากล่าวเพื่อทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะได้วิเคราะห์ทฤษฎีเหล่านี้ในมต
ต่อ ๆ ไป คือ

ทฤษฎีที่ถือเอาความเหมาะสมแห่งเหตุเป็นประมาณ หรือที่เรียกกันว่า
ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม หลักเกณฑ์ของทฤษฎีนี้ก็คือ ให้พิจารณาว่าเหตุเช่นนั้นเหมาะสม
ที่จะก่อให้เกิดผลอย่างนั้นหรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาเอาจากตัวผู้กระทำความคิด และ
ลักษณะของการกระทำว่า ผู้กระทำสามารถคาดเห็นผลเช่นนั้นได้หรือไม่ กล่าวคือ

ผู้กระทำจริงทาง ๆ หรือใน หรือในขณะกระทำเช่นนั้น โดยทั่ว ๆ ไปแล้วบุคคลธรรมดาสามารถเห็นโทษหรือไม่ว่าการกระทำดังกล่าวจะส่งผลเช่นใด ดังนั้นในกรณีผู้กระทำเพียงแต่ชวนหาญเสียหยาเป็นแผลเล็กน้อย แคนผู้เสียหาย เป็นโรคโลหิตไหลไม่หยุดยกก่อนแล้ว จึงถึงแก่ความตายในเรือ่ง เช่นนี้คงพิจารณาว่าผู้กระทำจริงหรือไม่ว่า การกระทำเช่นนั้นจะทำให้เขาถึงแก่ความตายได้ หรือลักษณะของการชวนหานั้นโดยทั่ว ๆ ไปแล้วจะทำให้ถึงแก่ความตายได้ หากไม่โตความเช่นนั้นก็ไม่ไรเหตุเหมาะสมที่ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลนั้น ซึ่งตนไม่อาจเห็นได้¹

ทฤษฎีเงื่อนไซ ความทฤษฎีในการกระทำทุก ๆ อย่างยอมได้ชื่อว่า เป็นเหตุทำให้เกิดผล ถ้าหากว่าการกระทำนั้น ๆ ไม่มีอยู่แล้ว ผลนั้น ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น เช่น ก. เอาไม้ตี ข. ซาหัก ข. ไปขึ้นรถไฟไม่ทันต้องไปรถเที่ยวหลัง รถไฟเที่ยวหลังที่ ข. โดยสารไปเกิดตกวาง ข. จึงถึงแก่ความตาย ดังนั้นจะต้องถือว่ากรณีที่ ก. เอาไม้ตี ข. ซาหักนั้นเป็นเหตุทำให้ ข. ถึงแก่ความตาย เพราะถ้า ก. ไม่เอาไม้ตี ข. ข. ก็คงไปขึ้นรถไฟเที่ยวแรกทัน และคงไม่ถึงแก่ความตาย² กรณีนี้เป็นทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลโดยกว้างขวาง ซึ่งเป็นประโยชน์และค้ำบัญหาญยากในการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลไปไคมาก

แต่ทั้งนี้เรื่องที่สำคัญอันจะตองนำมาพิจารณา ก็คือกรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้ให้โทษหนักขึ้น โดยคำนึงถึงผลร้ายแรงที่เกิดขึ้น ไม่ได้คำนึงถึงเจตนา หรือประมาทของผู้กระทำ กรณีดังกล่าวจะนำเอาทฤษฎีเงื่อนไซมาใช้กับผู้กระทำ ก็จะไม่เป็นธรรมดา จึงควรจะต้องใช้ทฤษฎีเหตุเหมาะสม

¹ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, กฎหมายอาญาหลักและปัญหา (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 91.

² หยุค แสงอุทัย, หน้า 888.

กลับมาพิจารณาถึงการเลือกใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผลในประเทศไทยอีกครั้ง สืบเนื่องมาจากการคำรที่แก้ไข เปลี่ยนแปลง กฎหมายลักษณะอาญาใหม่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นที่มาซึ่งทำให้เราเลือกบัญญัติหลัก- เกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในมาตรา 63 แห่งประมวลกฎหมายอาญามัยปัจจุบัน ให้ สอดคล้องกับบทบัญญัติที่กฎหมายโลกกำหนดโทษหนักโดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้น ซึ่งมี บัญญัติและใช้กันอยู่แล้วในกฎหมายลักษณะอาญาในกรณีต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้บัญญัติไว้ ก่อนเลย แมว่าจะมีบางท่านเห็นว่ามาตรา 63 เป็นเรื่องทฤษฎีที่เหมาะสม หรือ บางท่านเรียกว่าเป็นทฤษฎีผลธรรมดา โดยที่ไม่อาจบัญญัติเป็นกฎหมายในส่วนของ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล แต่เป็นเรื่องของทฤษฎีต่าง ๆ ไป ซึ่ง หลาย ๆ ประเทศก็เป็นเช่นนี้ คงมีแต่ประมวลกฎหมายอาญาของอิตาลีประเทศเดียว ที่บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่มตรา 40 โดยบัญญัติไว้มีความ ว่า "บุคคลจะไม่ถูกลงโทษเมื่อผลที่ทำความเสียหาย หรือเป็นภัยอันตรายนั้น ไม่ใช่ ผลแห่งการกระทำ หรือการงดเว้นของคน" ส่วนมาตรา 41 ได้บัญญัติไว้ว่า "การ ที่มีคนหลายคน ๆ อย่างซึ่งเกิดขึ้นก่อน หรือพร้อม ๆ หรือหลังกันและกัน แมว่าจะ ไม่เกี่ยวข้องกับกรกระทำ หรือการงดเว้นของบุคคลใดก็ตาม ก็ไม่ทำให้ความ สัมพันธ์ระหว่างการกระทำ หรือการงดเว้น กับผลที่เกิดขึ้นขาดออกจากกัน" ซึ่ง แสดงให้เห็นว่ากฎหมายอิตาลี ถือตามหลักทฤษฎีเจอนไซ¹ อย่างไรก็ดี ทฤษฎี เจอนไซและทฤษฎีเหตุเหมาะสมเป็นทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวินิจฉัยคดีอาญามากที่สุด อนึ่งก่อนที่จะบัญญัติมาตรา 63 เป็นกฎหมายในประมวลนี้มีการเสนอแนวความคิด ให้ใช้ทฤษฎีเจอนไซ แต่เมื่อบัญญัติเป็นหลักกฎหมายแล้ว กลับบัญญัติให้เป็นเรื่องผล ธรรมดา เรื่องนี้เหตุผลให้พิจารณาอยู่ 2 ประการคือ

1. ทฤษฎีเจอนไซใช้วินิจฉัยความรับผิดชอบได้กว้าง แต่ขณะเดียวกัน ก็มีรายละเอียด มีเนื้อหาขอยกเว้น จนไม่สามารถบัญญัติเป็นกฎหมายได้ คงทิ้ง ให้เป็นหน้าที่ของผู้ศึกษากฎหมายที่จะค้นคว้า เพื่อให้การวินิจฉัยความผิดเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ หุยก แสงสุทัย, หน้า 892.

2. การที่บัญญัติเรื่องผลกรรมตกแก่เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายลักษณะ
 อาญาเดิมที่บัญญัติให้กรณีใดเป็นกรณีรับโทษหนัก หรือเพิ่มโทษขึ้น เพราะผลของ
 การกระทำนั้นเมื่ออยู่หลายมาตรา นั้นคือหมายความถึงการที่เลือกบัญญัติกฎหมายใน
 มาตรา 63 ไว้ จึงเป็นการรวมหลักเกณฑ์ของมาตราต่าง ๆ เช่น การข่มขืน
 การปล้น การทวงหนี้ยักยอก ฯลฯ ซึ่งเกิดผลเป็นความตาย หรืออันตรายสาหัส
 ซึ่งทำให้ผู้กระทำผิดรับโทษหนักขึ้น โดยบัญญัติเป็นหลักกฎหมายสรุปคลุมเนื้อหามาตรา
 ต่าง ๆ ไว้ให้รัดกุม เมื่อเป็นผลกรรมตก เพราะฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าบทบัญญัติ
 ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ซึ่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา 63 ได้
 วางหลักเกณฑ์ไว้นั้นเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับบทบัญญัติเหตุเหมาะสม ส่วนการวินิจฉัยปัญหา
 ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น ศาลโดยยึดถือ
 บทบัญญัติเงื่อนไขเป็นเกณฑ์

1.3 ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่
 ในบางกรณีต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือต้องรับผิดชอบแม้จะได้กระทำ
 โดยไม่เจตนา ในส่วนของการวินิจฉัยความผิดที่เกิดขึ้นนั้น บางครั้งต้องนำเอา
 ผลที่เกิดขึ้นมาพิจารณาว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุที่เกิดขึ้นหรือไม่ เช่นใน
 ความผิดฐานฆาตกรรม อันเกิดขึ้นจากการใช้อาวุธปืนยิง ถ้าผู้ถูกยิงถึงแก่ความตาย
 จากการยิงนั้น ผู้กระทำต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ฐานฆา
 ตกรรมโดยเจตนา แต่ถาผลที่เกิดขึ้นคือผู้ถูกยิงไม่ถึงแก่ความตาย ผู้กระทำก็ต้อง
 รับผิดชอบเพียงประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ประกอบมาตรา 80 หรือมิฉะนั้น
 ความผิดที่เกิดขึ้นคือการทำร้ายร่างกายโดยไข่มือกทอย และผู้ถูกกระทำได้รับ
 บาดเจ็บเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำก็ย่อมมีความผิดตามประมวล
 กฎหมายอาญามาตรา 295 แต่ถาผลจากการทำร้ายร่างกายก่อให้เกิดอันตราย
 สาหัส หรือถึงแก่ความตาย ผู้กระทำก็ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา
 มาตรา 297 หรือ มาตรา 290 แล้วแต่กรณี ตรงกันข้ามในบางความผิดกลับ

มีตองนำเอาผลที่เกิดขึ้นมาพิจารณาว่ามีความสัมพันธ์กับเหตุที่เกิดขึ้นหรือไม่ เช่น ความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 136 หรือความผิดฐานดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้า ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 393 ก็ไม่ต้องพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นว่า ผู้ใดจะเชื่อคำที่กล่าวดูหมิ่นหรือไม่ ตัวอย่างในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 862/2508 ซึ่งวินิจฉัยว่าจำเลยกล่าวหาว่า "ตำรวจเสงซวย ถือว่ามีอำนาจก็ทำไปตามอำนาจจะตองให้เจอดีเสียบาง" จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 136 หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 272-273/2505 วินิจฉัยว่า จำเลยพูดว่า "เมียผู้ใหญ่บ้านนี้แวงตัวส่วยจริงอยากล่าสักที" จำเลยมีความผิดตามมาตรา 393 การที่จะนำเอาผลของการกระทำที่เกิดขึ้นมาพิจารณาว่ามีความสัมพันธ์กับสาเหตุหรือไม่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้กระทำอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักเกณฑ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล มีความมุ่งหมาย และตองการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกันระหว่างผลของการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายและการกระทำที่เกิดขึ้น โดยผลแห่งการกระทำนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่แล้ว แต่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำประการอื่น หรือการมีเจตนาชั่วร้าย ซึ่งเกิดขึ้นก่อนการกระทำสิ่งใดที่จะถือว่าเป็นสาเหตุของผลที่จะเกิดขึ้น

คล้ายกับจะกล่าวได้ว่า ในคดีอาญาโดยทั่วไปแล้วมีบางสิ่งบางอย่างที่นอกเหนือจากเจตนาชั่วร้ายของผู้กระทำ (mens rea) ที่ส่งผลให้เกิดผลของการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายขึ้น ซึ่งตองมีการแสดงออกทางภายนอกให้เห็นถึงเจตนาที่ชั่วร้ายของผู้กระทำด้วย ในคดีอาญาส่วนมากแล้วสิ่งเกตุไถ้จากการกระทำที่แสดงออกมามีภายนอกของผู้กระทำเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าทั้งเจตนาชั่วร้ายของผู้กระทำและการแสดงออกภายนอกของจำเลยที่ปรากฏให้เห็นนั้น เป็นสิ่งที่ตองการสำหรับวินิจฉัยถึงการกระทำว่าเป็นสาเหตุของผลของการกระทำที่เกิดขึ้นหรือไม่ โดยสามารถจะนำไปปรับใช้ไต่กับกรณิ่งคเวนการกระทำ (omissions) ในทางอาญาได้อีกด้วย แต่จริงแล้วการกรณิ่งคเวนก็สามารถเป็นเรื่องความสัมพันธ์

ระหว่างการทำและผลที่มีลักษณะเฉพาะในส่วนของกฎหมายอาญา ในขณะที่บุคคลทั่วไปไม่มีความรู้ดีกว่าโดยลำพังการกระทำนั้นไม่สามารถก่อให้เกิดผลของการกระทำหรือภัยอันตรายที่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอกได้เลย อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในแง่กฎหมายปัจจุบันแล้วจะพบว่าภายใต้สภาพการณ์ที่หนึ่งเฉยไม่กระทำของบุคคลก็อาจก่อให้เกิดเจตนาหมาย เป้าหมายและการบังคับที่แสดงให้เห็นออกมาภายนอกได้ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าคำว่า "สาเหตุของการกระทำ (cause)" นั้นมีความหมายได้หลายอย่างต่างกันตามกฎหมาย ซึ่งการศึกษาในเรื่องนี้กระทำขึ้นก็เพื่อหาหลักเกณฑ์โดยสังเขป เกี่ยวกับองค์ประกอบที่สัมพันธ์หรือเกี่ยวของ คือ ความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลระหว่างการทำ ความผิดทางอาญา กับผลที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนกฎหมาย

1.3.1 ความหมายของสาเหตุของการกระทำอย่างกว้าง ๆ เมื่อเป็นที่ยอมรับแล้วว่า การกระทำที่เกิดขึ้น (conduct) กับผลของการกระทำที่ผิดกฎหมายจะต้องมีความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลระหว่างกันแล้วเพียงเท่านี้สามารถให้ความหมายแก่เราได้อย่างไร พิจารณาย้อนหลัง ไปยังแนวความคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนที่ว่าการรู้ในสิ่งใด ๆ นั้นจะต้องประกอบด้วย การรู้ถึงสาเหตุของสิ่งนั้น เดียวกัน Aristotle นักปราชญ์ชาวกรีก ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความเข้าใจในสภาพการณ์ตามธรรมชาติไว้ โดยทฤษฎีของเขาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเจตนา หรือลักษณะ 4 ประการของความสัมพันธ์ระหว่างการทำและผล คือ

1. Formal
2. Material
3. Final
4. Efficient

¹ Jerome Hall, General Principles of Criminal Law. 2d ed. (The Bobbs - Merrill Company, Inc., 1960), p. 248.

ทฤษฎีของ Aristotle นี้ได้ให้แนวทางสำหรับวิเคราะห์ความหมาย
ในทางกฎหมายและทางสังคม โดยท่านได้ยกตัวอย่างให้เห็นอย่างง่าย ๆ ว่า สาเหตุ
ที่ข้างป็นรูปคนหนึ่งป็นรูปป็นซึ่ง ป็นทองสัมฤทธิ์ขึ้นมาอาจประกอบด้วย

1. ความคิดของช่างป็น โดยกำหนดความสำคัญของงานที่ทำ
2. ชนิดของโลหะที่ใช่ ป็นทองสัมฤทธิ์ หรือโลหะอื่น
3. จุดมุ่งหมาย เป้าหมายในการทำงานของช่างป็น จะป็นงานศิลปะ
แบบใดแบบหนึ่ง
4. แบบที่จะใช้ป็นในอันที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายได้

ถึงแม้ว่าจะป็นการยากที่จะแปลความหมายของทฤษฎี Aristotle ซึ่ง
ยกตัวอย่างกว้าง ๆ มาให้เห็น แต่ในแง่ของกฎหมายอาญาปัจจุบันแล้วก็คงจะไม่ได้ทิ้งห่าง
จากทฤษฎีพื้นฐานซึ่ง Aristotle ได้วางไว้ได้ เพราะลักษณะและผลที่เกิดขึ้น (formal
cause and efficient cause) ของสาเหตุการกระทำ ซึ่งสัมพันธ์กับเจตนาชั่วร้าย
(mens rea) ของผู้กระทำ และการกระทำที่เกิดขึ้นจะต้องเกี่ยวข้อง ป็นเหตุป็นผลต่อกัน
ในขณะที่สาเหตุที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม (material cause) ป็นเพียงเงื่อนไข หรือ
ป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ประกอบอยู่ในเรื่องของการกระทำเท่านั้น หรือสาเหตุที่เกี่ยวกับสภาพ-
แวดล้อมอาจป็นตัวกำหนดให้เกิดผลของการกระทำที่มีกฎหมายป็นภัยอันตรายขึ้นก็ได้
โดยที่สาเหตุสุดท้าย (final cause) อาจป็นเพียงภัยที่กฎหมายห้ามไว้ หรืออาจจะอยู่
นอกเหนือหลักเกณฑ์กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดทางอาญาก็ได้ กล่าวคืออาจ ป็น -
เพียงมูลเหตุจูงใจ (motive) หรือสิ่งที่อยู่นอกเหนือภัยอันตรายที่เกิดขึ้นก็ได้¹

แท้จริงแล้วสาเหตุ (cause) นั้นป็นความคิดสิ่งสุดท้ายของมนุษย์ที่ใช่อธิบาย
เรื่องที่เกิดขึ้น พิจารณาให้ลึกกลงไปในอุปนิสัยของมนุษย์ในส่วนของความคิดซึ่งสามารถอธิบาย
ออกมา โดยพยายามในเรื่องของสาเหตุว่า ป็น "วิถีทางของสิ่งที่เกิดขึ้น" (the way of
things)² ซึ่งวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขว่ามันสืบเนื่องมาจากเหตุใด ดังนั้นความหมายของ
คำว่า "สาเหตุของการกระทำ" (cause) จะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ
ซึ่งอาจจะป็นปรัชญา สำนัญสำนัก วิทยาศาสตร์ กฎหมาย หรือกฎหมายอาญา ป็นเรื่อง ๆ ไป

1. Ibid.

2. Ibid.

ซึ่งให้หลักกว้าง ๆ เกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่กฎหมายต้องการ เพื่อถือว่าเป็นความผิดนั้น ไม่ใช่สาเหตุที่เป็นหลักกว้าง ๆ เท่านั้น หากแต่เป็นสาเหตุ ที่กฎหมายกำหนดความจำเลยต้องมีความรับผิดชอบในเรื่องนั้น อันเป็นสาเหตุแห่งการ กระทำที่ตรงต่อกรณีซึ่งต้องรับผิดชอบในทางอาญา และตามทัศนะของกฎหมายอาญาได้ย้ำ หรือเน้นให้เห็นถึงความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในความหมาย ที่แคบกว่านั้น ซึ่งส่งผลไปถึงลักษณะของความรับผิดชอบ เป็นกรณีแตกต่างออกไปจากกฎหมาย ที่โลกกล่าวแล้ว

ถ้าพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว สาเหตุของการกระทำนั้นสามารถรวม ไปถึงหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ไค้ตั้งข้อสงสัย เหตุไฉน โดยปกติแล้วสาเหตุการกระทำ ในเรื่องใดก็ตามจะรวมไปถึง เงื่อนไขสภาพการณ์ที่จำเป็นในการก่อให้เกิดสิ่งนั้นด้วย ซึ่ง เงื่อนไขหรือสภาพการณ์นั้นไม่มีทางที่จะแยกออกจากสาเหตุของการกระทำไค้ตั้งแต่ Hume¹ นักปรัชญาทางวิทยาศาสตร์ได้วางหลักเกณฑ์กว้าง ๆ โต้แย้งว่าไม่มีความ เกี่ยวพันกันเลยในเรื่องของสาเหตุของการกระทำที่เกิดขึ้นกับผลที่ได้รับไม่ว่าจะเป็น เรื่องใด สาเหตุเป็นแค่เพียงการเข้าใจตามปกติธรรมดา ๆ ของรูปแบบที่ไม่รู้จักเท่านั้น สาเหตุที่ไม่รู้จักนี้หมายความถึงตัวแปรร่วมกันที่คงที่ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกันเหมือนกับ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแบบต่อเนื่องหลายครั้งหลายหน ทำให้เกิดเป็นความพยายามที่จะ หาความหมายที่ต่างกันของสาเหตุของการกระทำ (cause) กับเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ (condition) Hume ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมโดยยกตัวอย่างว่านักดาราศาสตร์ก็มี ความสนใจเฉพาะความเปลี่ยนแปลงของดวงดาวต่าง ๆ ในจักรวาลและไม่ได้ให้ความสนใจ ถึงความแตกต่างของสาเหตุกับเงื่อนไขที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับดวงดาวเหล่านั้น โดยปกติแล้ว นักวิทยาศาสตร์เองก็มักจะทำงานตามความคิดของเขาในเรื่องสาเหตุของการกระทำ (cause) ที่ค่อนข้างแคบ คือให้ความสำคัญกับการทดลองเฉพาะเรื่อง ๆ ไปเท่านั้น

ปกติแล้วตามสามัญสำนึก ย่อมให้ความแตกต่างของสาเหตุหรือต้นเหตุแยก ออกจากเงื่อนไข หรือสภาพการณ์ในขณะที่เงื่อนไขเป็นสิ่งจำเป็นในการก่อให้เกิด เหตุการณ์ขึ้น ตัวอย่างเช่น หน้าตางมิใช่เงื่อนไขในการก่อให้เกิดแสงสว่างในเวลา กลางวันขึ้นในท้อง ในขณะที่เดียวกันสามัญสำนึกทำให้ควรพิจารณาเพ่งเล็งถึงสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ความแปลกใหม่ที่เกิดขึ้น หรือในทางสังคมแล้วขึ้นอยู่กับสิ่งที่ก่อให้เกิดการที่ค่าและ สิ่งต่าง ๆ นี้ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงความหมายของสาเหตุ (cause)

¹ Ibid., p. 249

มองกันในแง่กฎหมายแล้ว สาเหตุของการกระทำ (cause) เป็นสิ่งที่พิจารณาได้กว้าง เพราะเป็นการรวมเอาสามัญสำนึกที่ถูกขยายและถูกนำไปปรับกับหลักของความรับผิดชอบ ในกรณีที่ผู้ขับรถขับด้วยความเร็ว 100 ไมล์ต่อชั่วโมง ขณะที่ถนนมีมาและชนรถคันอื่น ทำให้ผู้ขับรถคันอื่นถึงแก่ความตาย สภาพของถนนก็ดี ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรถยนต์คันที่ถูกชนในขณะนั้น โลหะและการผลิตเครื่องยนต์ของรถยนต์ทั้งสอง การสืบทอดอุปนิสัยจากบรรพบุรุษของคูกรณีทั้งสอง¹ และสิ่งอื่น ๆ ตามที่จำเป็นก่อนหน้านั้น ทั้งกรณีของสามัญสำนึก และกรณีที่ถูกกฎหมายไม่ยอมรับนี้ เป็นเพียงเงื่อนไขและในกรณีนี้เรามองเฉพาะความเร็วที่เกินกำหนดที่จำเลยขับรถ และสภาพของจิตใจของจำเลยในขณะนั้น เป็นสาเหตุของความผิดที่เกิดขึ้นเท่านั้น

กลับมาพิจารณาถึงเรื่องสามัญสำนึกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจเข้าไปมีส่วนทำให้นักจิตวิทยาสนใจในเรื่องของมูลเหตุจูงใจของผู้กระทำผิด (offender's motivation) และนักสังคมวิทยาสนใจองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม หรือหลาย ๆ สิ่งมารวมกันทำให้เกิดผลต่างกันไป ส่วนนักชีววิทยาก็อาจจะทำการค้นคว้าคำตอบให้กับเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (causation) โดยอาศัยลักษณะเรื่องลักษณะการถ่ายทอดทางพันธุกรรมของผู้กระทำผิด สำหรับในส่วนของกฎหมายอาญาแล้ว "ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล" จะถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตของหลักกฎหมายอาญาเฉพาะการกระทำและผลที่เกิดขึ้นเท่านั้น ในกรณีเช่นนี้หาเป็นการถูกต้องไม่ที่จะกล่าวว่าสาเหตุที่แท้จริงของผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดในทางอาญาซึ่งปรากฏให้เห็นแล้วนั้น กฎหมายจะต้องลงโทษอย่างแน่นอนตายตัวเสมอไป ถ้าสิ่งที่ปรากฏให้เห็นกำหนดได้ชัดแจ้งและมีความสำคัญพอที่จะเชื่อว่าจะอยู่ในความหมายของสาเหตุ (cause) ดังกล่าว กฎหมายที่จะนำมาปรับกับกรณีจะต้องพิจารณาถึงว่าจะอะไรคือสาเหตุตามความเป็นจริงอันนำไปสู่ผล เพื่อที่จะนำเอาสาเหตุนั้น ๆ ไปปรับกับ

¹ การพิจารณาถึงบรรพบุรุษก็เพื่อที่ว่าคูกรณีอาจจะได้รับการถ่ายทอดโรคซึ่งนำไปสู่การก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่ายกว่าบุคคลธรรมดา

กฎหมายได้ถูกวางประเภทต่าง ๆ ของความผิดในทางอาญานั้น ถ้านำมาพิจารณาเปรียบกับข้อเท็จจริงแล้ว ไม่เพียงแต่ต้องสืบสาวให้ตรงกับสาเหตุเท่านั้น แต่ ยังแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่อยู่ในความหมายของความรับผิดในทางอาญา

ในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล มีข้อแสดงว่า จะพิสูจน์กันด้วยความรับผิด แต่หมายถึงประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผล (causation) ที่แคบหรือใกล้ชิดกว่าซึ่งถูกจำกัดและเป็นส่วนหนึ่งที่ถูก กำหนดโดยอสังคายนโยบายของการลงโทษ (penal policy) ในทางอาญา ในกรณีความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับความตายของบุคคล สิ่งที่มีสัมพันธ์กับสาเหตุของการกระทำนั้นยอมไม่รวมไปถึงการผลิตเป็น และลูกปืน เข้าไว้ในการพิจารณาด้วย เมื่อลูกปืนยิงเข้าไปถูกหัวใจของผู้ตาย สิ่งที่จะถือว่าเป็นสาระสำคัญก็คือ ลูกปืนเป็น สาระสำคัญของความตายที่เกิดขึ้น หรือเป็นเรื่องของบุคคลที่กระทำโดยเจตนา หรือ ประมาทเลินเลอยยิงปืนถูกผู้ตาย กรณีใดก็ตาม ถ้าเขาเป็นคนเหตุของความตายที่เกิดขึ้น เขาก็ต้องมีความรับผิดฐานฆาตกรรม (murder) ในกรณีดังกล่าว การกระทำโดย เจตนาปรากฏให้เห็นชัด การกระทำตามใจของผู้กระทำเองนั้นมีความสำคัญทั้งในเรื่อง ขององค์ประกอบของสาเหตุทางกฎหมาย และพื้นฐานทางจรรยาตามความรับผิดในทาง อาญา (หลักของ mens rea) ต่อจากนี้จะได้พิจารณถึงความหมายของสาเหตุของ การกระทำในทางกฎหมาย (legal cause) ที่แคบลงไปอีก

1.3.2 ความหมายของสาเหตุของการกระทำในแง่กฎหมาย (Legal Cause) ในบรรดาความหมายของสาเหตุของการกระทำ (cause) มีความหมายอยู่เพียง 3 ประการเท่านั้นที่ถือว่ามีความสำคัญในทางกฎหมายได้แก่²

¹ Ibid., p. 250.

² Ibid., p 251

- 1.3.2.1 สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจ หรือสาเหตุที่กระตุ้นให้กระทำ
- 1.3.2.2 สาเหตุที่เป็นการกระทำอันแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นนำไปสู่ผลสุดท้าย
- 1.3.2.3 สาเหตุซึ่งแสดงถึงตัวแปรร่วมกันซึ่งไม่คงที่ หรือสิ่งต่อเนื่องที่เป็นทอด ๆ

1.3.2.1 สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจ หรือสาเหตุที่กระตุ้นให้กระทำ หมายความว่าแรงจูงใจให้บุคคลกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นสาเหตุให้บุคคลตอบโต้ เป็นการกระทำที่แสดงออกมา หรือหมายความว่า เป็นการชักชวน บังคับให้กระทำ หรือกระทำต่อไป ในวิถีทางอื่นซึ่งคาดหมายได้ล่วงหน้าให้เป็นต้นเหตุ หรือกระตุ้นให้เขากระทำการหนึ่งสิ่งใดขึ้น¹ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลประเภทนี้ จำกัดอยู่เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในคานานกฎหมายอาญา ตามความหมายของสาเหตุเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบ ในแง่ของผู้สนับสนุนก่อนกระทำความคิด (accessory before the fact) และยังสามารถพบได้ในความผิดฐานฉ้อโกง (fraud) ความรับผิดชอบในทางอาญาเกี่ยวกับการเมืองต่างๆ การถูกบังคับให้กระทำผิดในทางอาญา และอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น กรณีบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ได้ทำการโฆษณาหนังสือ และรูปภาพลามก โดยการตีพิมพ์เผยแพร่ออกไป ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในเรื่องนี้ ประกอบด้วยอิทธิพลของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ที่มีแรงจูงใจในการซื้อหาหนังสือพิมพ์มาอ่านด้วย

1.3.2.2 สาเหตุเป็นการกระทำอันแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นนำไปสู่ผลสุดท้าย สาเหตุนี้เป็นสาเหตุเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล โดยเป็นการกระทำที่อยู่ในความควบคุมของบุคคลนั้น ๆ เอง มิใช่บุคคลอื่น ๆ และแสดงออกมารายนอกให้เห็นได้ เช่น สาเหตุทำให้ไฟสว่างขึ้นมาโลกนี้เนื่องมาจากการเปิดสวิตไฟ สาเหตุ

---

¹ On cause as incentive, see MacIver, Social Causation, Ch. 7 (1942)

ของการเกิดบาดเจ็บ หรือความตายอันเนื่องมาจากการถูกยิง บางทีนักกฎหมาย
ได้เรียกสิ่งเหล่านี้ว่าเป็น teleological causation ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้น
โดยอ้อมที่สุด teleological causation คือการใช้สื่อทางกายภาพปรากฏให้เห็น
ภายนอกได้เพื่อบรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่างในการพิจารณาความผิดฐาน
ลอบวางเพลิงเผากรอบรูปภาพ Sir. Henry Hawkins ได้กำหนดประเด็นให้แก
ลูกขุนว่า "..... ถ้าลูกขุนคิดว่านักโทษใดวางเพลิงเผากรอบรูปโดยตระหนัก
ไว้ว่าจะไหม้บ้านใดหลังหนึ่ง ความผิดทางอาญาของนักโทษจะต้องเป็นความผิดฐานวาง
เพลิงเผาทรัพย์สิน" คือมีความผิดฐานวางเพลิง มีชนิดเพียงฐานเผากรอบรูปเท่านั้น ¹

1.3.2.3 สาเหตุซึ่งแสดงถึงตัวแปรร่วมกันซึ่งไม่คงที่ หรือสิ่งต่อเนื่อง
ที่เป็นทอด ๆ ความหมายของสาเหตุในส่วนนี้คือรูปแบบของสาเหตุของการกระทำ
(cause) ที่มีลักษณะกลับไปกลับมาอย่างไม่สิ้นสุด ในขณะที่สามัญสำนึกได้เข้าไป
มีบทบาทต่อความคิดทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งยืนยันให้เห็นว่าจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์
ระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน (antecedent) และผลที่เกิดขึ้นตามมา (conse-
quence) ถ้าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นตามมา ²

ในสมัยก่อนนั้นสาเหตุเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการกระทำของ
มนุษย์ซึ่งเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ได้ หรือป้องกันการเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ได้
ในสมัยต่อมากลับไม่เกี่ยวกับอำนาจในการกระทำของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่าง
การกระทำและผลเป็นเพียงกระบวนการในทางธรรมชาติ ซึ่งบุคคลสามารถปรับ
ระดับของการกระทำได้ แต่บุคคลไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงมันได้

¹ Rex. V. Harris and Atkins (1832), 15 Cox; C.C.
75, 77

² Ewing, A Defence of Causality, 33 Proc. Aris.
Soc. (N.S.) 98 - 99 (1933)

อย่างไรก็ตามการเริ่มต้นไปจนกระทั่งถึงการสิ้นสุดของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ยังมีกระบวนการที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับประสบการณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยแรงกดดันและความพยายามซึ่งเกิดขึ้นจากภายใน รวมถึงการเคลื่อนไหวภายนอกโดยวิธีที่ของการเพื่อให้อบรมผล โดยปกติแล้วเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนำไปสู่ผลสุดท้ายของเรื่องนั้นได้ เราเรียกการกระทำในส่วนของสาเหตุของการกระทำ (cause) ว่าเป็นผล (effect) ซึ่งเหมือนกับเป็นเครื่องหมายเริ่มของสาเหตุการกระทำ (cause) ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญในทางกฎหมายอาญาเกี่ยวกับความสมัครใจกระทำ (Voluntary conduct) ในอีกด้านหนึ่งเมื่อพิจารณาในแง่ของนักวิทยาศาสตร์ "สาเหตุของการกระทำ" (cause) เป็นเพียงวิธีที่ทำให้วัตถุเคลื่อนที่ไปได้โดยสม่ำเสมอ หรือต่อเนื่องกันไป ซึ่งเป็นการให้ความหมายที่เขาได้ใช้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงในคานเชิงกล (mechanical changes) ดังนั้นกฎเกณฑ์ในทางวิทยาศาสตร์ก็คือ ปัญหาที่จะต้องพิสูจน์หาผลในสิ่งที่แปรเปลี่ยนได้ สาเหตุในความหมายนี้ก็คือ สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปได้โดยง่าย เมื่อไปสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ทั้งนี้บรรดานักวิทยาศาสตร์จะไม่พยายามย้อนกลับไปเพื่อคำถามที่ว่ามันเกิดมาได้อย่างไร ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้จะไม่ทำอะไรที่อธิบายให้ลึกลงไปได้เท่ากับสาเหตุทางวิทยาศาสตร์

เป็นที่น่าเชื่อว่ารูปแบบทั้ง 2 ของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล¹ (Teleological causation และ mechanical causation) มีบทบาทต่อการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งรวมไปถึงการไม่กระทำในทางอาญาค้าย (criminal forbearance) กฎหมายอาญาและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับจิตวิทยาส่วนใหญ่ให้ความหมายที่แท้จริงไว้ว่าเป็นภาวะภายในจิตใจที่ย่อมเกิดขึ้นอันได้แก่ การคิด - เจตนา ความรู้สึก และอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งรวมกันเข้าและรู้จักกันในนามขององค์ประกอบภายใน (the self)² โดยสิ่งภายนอกไม่สามารถกระทบให้เสียความหมายไปได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่าองค์ประกอบภายในใช้ประกอบควบคู่กับ

¹ Jerome Hall, p. 253

² Ibid.

ร่างกายภายนอก และร่างกายภายนอกได้ใช้เครื่องมืออื่นๆ กระทำต่อสิ่งใด ๆ อันอาจจะเป็นเรื่องในเชิงกายภาพไปเปลี่ยนรูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีลักษณะคงที่ ทั้งนี้มนุษย์จะเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นวิถีทางใหม่บรรลุเป้าหมาย ก็จำต้องปรับการกระทำของเขาตามวิถีทางของความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดขึ้นนั้น ตัวอย่างเช่น มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในน้ำได้เกิน 3 นาที เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่ต้องการฆ่าผู้อื่นโดยวิธีการทำให้จมน้ำตายก็จำเป็นต้องใช้วิธีทำให้ผู้ตายนั้นอยู่ในน้ำเกินกว่า 3 นาที หรือเนื่องจากสิ่งมีชีวิตไม่สามารถทนรับยาพิษได้ ดังนั้นผู้วางยาพิษก็ต้องพยายามให้ยาพิษเข้าไปในร่างกายของผู้ตายโดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อพิจารณาเรื่องนี้โดยลึกลับแล้ว เราก็อาจจะต้องยอมรับหลักเกณฑ์ที่ว่า "เมื่อไม่มีสิ่งนี้ ก็ไม่เกิดสิ่งนั้นขึ้น" (sine qua non)¹ เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีต่าง ๆ ซึ่งจะโยงไปถึงการกระทำของจำเลย หรือการเกิดการกระทำจากการบังคับทางกายภาพภายนอก หรือทั้งสองกรณี

1.4 สาเหตุอันนำไปสู่ผลของการกระทำในกรณีต่าง ๆ

โลกเรามาดูแล้วถึงความหมายของสาเหตุการกระทำในแง่ต่าง ๆ แต่สาเหตุอันนำไปสู่ผลของการกระทำนั้น สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีต่าง ๆ กันซึ่งได้แก่

(1) Cause of fact หมายความว่าถึงสาเหตุของการกระทำอันมีลักษณะเฉพาะซึ่งก่อให้เกิดเหตุการณ์บางอย่างขึ้น และถ้าปราศจากสาเหตุนั้นแล้วเหตุการณ์ดังกล่าวก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย (คดี Medallion Stores, Inc. v. Eidt. Tex. Civ App. 405 S.W. 2d 417,)

(2) Concurrent Cause หมายความว่าถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน หรือพร้อมกัน และก่อให้เกิดภัยอันตรายขึ้นด้วยกัน ผลเช่นนั้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าหากขาดเสียซึ่งสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง หรืออาจจะกล่าวได้ว่า Concurrent Cause หมายความว่าถึงสาเหตุที่แตกต่างกันสองสาเหตุ ซึ่งเกิดขึ้น

¹ Ibid., p. 254.

ในเวลาเดียวกันเพื่อก่อให้เกิดผลอันใดอันหนึ่ง และไม่ว่าจะเป็นสาเหตุใดในจำนวนสาเหตุเหล่านั้นล้วนเป็น Concurrent Cause แต่สาเหตุที่แตกคางกันเกิดขึ้นหลายครั้ง และไม่เกี่ยวข้องกันเลย ก็ไม่สามารถเป็นสาเหตุที่เกิดขึ้นพร้อมกันได้ เช่นสาเหตุหนึ่งอาจจะเป็น proximate cause, efficient หรือ responsible causes ก็ได้ ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งอาจจะเป็น remote cause ก็ได้เช่นกัน

(3) Efficient Cause หมายความว่าถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือผลของการกระทำนั้น เหตุแทรกแซงซึ่งก่อให้เกิดผลขึ้นจะไม่นำมาใช้ในกรณีนี้ ยกเว้นแต่ความจำเป็นการแทรกแซงที่มีความเกี่ยวข้องเท่านั้น ดังนั้นบุคคลผู้ซึ่งทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่มีต่อสายสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล จึงไม่ควมรับผิดชอบ (คดี Southland-Greyhound Lines V. Cotten, Tex, Civ App 55 S.W 2d 1066, 1069) สาเหตุที่เป็นต้นกำเนิดและก่อให้เกิดแรงบันดาลใจซึ่งควบคุมผู้กระทำ อันเห็นได้ว่ามีความสำคัญมากกว่าสาเหตุอื่น ซึ่งเป็นแต่เพียงเครื่องมือ หรือสิ่งขัดคันในขอบเขตกรรมคาของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล และสาเหตุที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายนั้น ซึ่งไปสัมพันธ์กับความรับผิดชอบในทางกฎหมายได้กลายเป็น "Proximate Cause" (คดี Hillis V. Home Owner's Loan Corporation, 348 Mo. 601, 154, D.W 2d 761, 764)
เรื่องดังกล่าวมานี้ในทางปฏิบัติลักษณะ คล้ายกับ " Procurring Cause"
(คดี Buhrmester V. Independent Plumbing Heating Supply Co., Mo. 151, S.W. 2d 509, 513)

เป็นที่ยอมรับกันว่า " Proximate Cause " ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภัยอันตรายที่เกิดขึ้น ถือว่าเป็น " Effecient Cause " ด้วยสิ่งซึ่งมีความสำคัญในอันที่จะก่อให้เกิดผลประการอนขึ้นในส่วนของการกระทำ เพราะฉะนั้นการกระทำ ความผิดเมื่อรวมการกระทำนั้น เข้ากับการกระทำประการอนซึ่งมีสาระสำคัญซึ่งเป็นเรื่องกรรมคาของลักษณะการกระทำ การกระทำในส่วนหลังนั้นนับว่ามีเหตุผลเพียงพอที่จะนับรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำด้วย ภูความซึ่งก่อให้เกิด efficient cause ขึ้นมาแต่แรกจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ถ้าพิสูจน์ได้เช่นนั้นแล้ว แม้ผลดังกล่าวจะเกิดขึ้นทันทีทันใด จากแรงกายภาพอ่อนแอเป็นแรงบันดาลใจก็ตาม

(4) Effecient intervening cause   หมายความว่าถึงเหตุ

อันเกิดจากผลแทรกแซง สาเหตุอันเกิดจากผลแทรกแซงนั้นเป็นการกระทำ และมีลักษณะเป็นอิสระ สาเหตุดังกล่าวได้เข้ามาตัดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เกิดขึ้นครั้งแรก และเป็นสาเหตุซึ่งสามารถเป็นไปได้ (Proximate cause) ของผลร้ายที่เกิดขึ้นนั้นด้วย ดังนั้นความประมาทในครั้งแรกของผู้กระทำซึ่งไม่ตรงกับวิสัยสำหรับผลร้ายที่เกิดขึ้นนั้นไม่สามารถคาดเห็นได้นั้น หรือไม่มีเหตุผลที่จะคาดหมายว่าจะเกิดผลเช่นนั้นตามมาภายหลังจากการกระทำโดยประมาทได้เกิดขึ้นแล้ว แตกมิได้เป็นผลโดยตรงจากเหตุแทรกแซงนั้น ประกอบกับเหตุแทรกแซงนั้นมิได้เกิดขึ้นโดยทำให้ลักษณะธรรมดาของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นสะดุดหยุดลง โดยไปเปลี่ยนแปลงสาเหตุที่เกิดขึ้นนั้น (คดี Coyle V. Stopak, 165 Neb. 594. 86 N.W. 2d 758, 768, Knuth V. Singer 174. Neb. 182. 116 N.W. 2d 291, 295)

(5) Immediate Cause   หมายความว่าถึงสายสัมพันธ์ส่วนสุดท้าย

ซึ่งนำไปสู่ผลที่เกิดขึ้น ซึ่งก็คงเป็นเรื่องของสาเหตุนั่นเอง และเป็นสาเหตุที่ปราศจากเหตุแทรกแซงจากสาเหตุอื่น ๆ Immediate Cause ก็คงก่อให้เกิดผลหรือเรื่องราวขึ้นมาด้วย และสาเหตุถือว่าเป็นสาเหตุสุดท้ายในดานความรู้สึก และมีใช่เป็นเรื่องราวของ proximate cause ตัวอย่างของ Immediate Cause ก็คือ คนเมาสุราซึ่งตกลงไปในน้ำและจมน้ำตาย ความเมาสุราก็ถือว่าเป็น proximate cause อันนำไปสู่ความตายที่เกิดขึ้น เพราะมันสามารถกล่าวได้ว่า เขาจะไม่ตกลงไปในน้ำ ถ้าเขามีสติ สำหรับ Immediate Cause ของความตายที่เกิดขึ้น ก็คือการขาดออกอากาศหายใจเนื่องจากการจมน้ำ

(6) Proximate Cause   เป็นกรณีที่เกิดขึ้นตามธรรมดาและต่อเนื่อง

กับเหตุการณ์ ซึ่งมีได้ถูกตัดโดยสาเหตุแทรกแซงอันก่อให้เกิดผลร้าย เพราะฉะนั้นถ้าปราศจาก proximate cause แล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น (คดี Winiewski V. Great Atlantic & Pac. Tea Co., 226 Pa. Supper 574, 323, A.2d 744, 748) proximate cause   เป็นกรณีที่อยู่ต้อออกมาจากเรื่อง

causation to the effect และ proximate cause ไม่คง
นำมาใช้ในเรื่องของระยะเวลา หรือช่วงเวลาเพราะฉะนั้น proximate
cause ของภัยอันตรายที่เกิดขึ้นจึงถือว่าเป็น proximate cause หรือ
moving cause หรือเป็นเรื่องธรรมดาที่ต่อเนื่องกับเหตุการณ์นั้น โดยปกติแล้ว
ถูกปรกต์จาก proximate cause เสียแล้วเหตุการณ์จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้
ดังนั้นภัยอันตรายที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่สามารถคาดเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล และเป็น
เรื่องธรรมดาที่ต่อเนื่องกับการกระทำ ความผิด ผลร้ายหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น
ถือว่าเป็นภัยอันตรายที่เกิดขึ้นมาจาก proximate cause Proximate cause นั้นอาจจะเกิดขึ้น
ได้ทั้งการกระทำโดยตรงและการกระทำโดยการระงับการกระทำ

อนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าเมื่อใดก็ตามที่พบว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นในกรณีนั้นไม่ว่าจะ
เป็นการกระทำโดยตรง หรือการระงับการกระทำก็ตามใดมีบทบาทสำคัญที่จะนำไปสู่
คนเหตุของภัยอันตรายที่เกิดขึ้นแล้ว เมื่อนั้นเราต้องคำนึงถึง Proximate cause
ยิ่งไปกว่านั้นผลของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยประมาทที่ใกล้ชิดกับภัยอันตราย
มากที่สุด ยิ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องของ Proximate cause ด้วย แลดูผลของการกระทำ
ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยตรง หรือการระงับการกระทำก็เป็นเรื่องอยู่ใน
เหตุการณ์ แต่มีโลกก่อให้เกิดภัยอันตรายขึ้น การกระทำ หรือการระงับการกระทำนั้น
ไม่ถือว่าเป็น Proximate cause ได้เลย

(7) Causa sine qua non เป็นสาเหตุซึ่งถือว่ามีความสำคัญ
อย่างยิ่งในการก่อให้เกิดผลขึ้น เพราะอาจกล่าวได้ว่าถ้าไม่มีสาเหตุ เช่นนั้นแล้ว
ผลก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย ซึ่งเราอาจจะกล่าวสั้น ๆ ว่า "ถ้าไม่มีสิ่งนั้นแล้ว
สิ่งนั้นก็จะไม่เกิดขึ้น" (คดี Hayes V. Railroad Co., 111 U.S. 228,
4S. ct. 369, 28L. Ed. 410) causa sine qua non นี้รวมไปถึงกรณี
การกระทำโดยประมาทด้วย

1.4 ความหมายของผลการกระทำ (Consequence)

ความหมายของคำว่า "ผล" เมื่อมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น สิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาต่อไปก็คือ การกระทำนั้นได้อะไรไปเกิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังจากได้มีการกระทำนั้น เป็นที่เข้าใจกันในทางกฎหมายว่า คือ ผลของการกระทำ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Consequence หรืออาจจะกล่าวในอีกแง่หนึ่งว่า เมื่อมีพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด อันกฎหมายถือว่าเป็นการกระทำเกิดขึ้น สิ่งปรากฏเป็นขั้นสุดท้ายของเหตุที่เกิดขึ้นนั้นคือ ผลของการกระทำ สิ่งปรากฏเป็นขั้นสุดท้ายนี้เรียกกันอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผลสุดท้าย หรือผลที่กฎหมายบัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ของความผิดที่ก่อให้เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหว หรือไม่เคลื่อนไหวரியานั้น ผลสุดท้ายนี้จะต้องพิจารณาว่าเมื่อใดจึงจะถือว่าผลอันหนึ่งเกิดจากการกระทำอันหนึ่ง ถ้ากล่าวตามหลักธรรมศาสตร์แล้ว การกระทำย่อมรวมถึงผลสุดท้ายประเภทหลังนี้ด้วย เช่นการฆาตคน หรือความผิดฐานฆาตคนย่อมหมายถึงความถึงการกระทำให้คนตาย เริ่มตั้งแต่เคลื่อนไหวரியาทไปจนถึงความตายเพราะการเคลื่อนไหวนั้น แต่ในทางกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มีการแยกแยะการกระทำและผลออกจากกัน จึงเห็นได้ชัดจากความในมาตรา 5, 59, 60, 63, 80, 87, 88 แม้ว่าจะมีการแยกผลจากการกระทำก็ยังมีข้อที่ต้องพิจารณาว่า ผลนั้นเกิดจากการกระทำหรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาที่นักนิติศาสตร์เรียกว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

ในเรื่องผลของการกระทำนี้มีข้อที่จะต้องนำมาพิจารณาอยู่ 2 ประการ

คือ

¹ วังษ์ วีระพงษ์, คำอธิบายลักษณะละเมิด หมิ่นประมาท, (โรงพิมพ์อักษรการพิมพ์ กรุงเทพฯ, 2507) หน้า 264

(1) การกระทำจะเกิดผลอย่างไรนั้น แท้จริงแล้วเป็นปัญหาทาง
 ธรรมชาติ นั่นก็คือว่าเหตุการณ์อย่างหนึ่งจะทำให้เกิดมีผลอะไร เกิดขึ้นต่อไปนั้น
 เป็นเรื่องของกฎธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่มีอำนาจลดบั่นกาลเป็นอย่างอื่น อย่างดี
 ที่สุดที่มนุษย์จะทำได้ก็คือ เอาธรรมชาติมาใช้ให้เกิดผลที่มนุษย์ประสงค์เท่านั้น
 Lord Sumner ผู้พิพากษาศาลสูงสุด (House of Lords) ของอังกฤษ
 ได้กล่าวไว้ในคำพิพากษาคดีเรื่องหนึ่งที่มีความว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นยอมเกิดขึ้น
 ตามลำดับแห่งธรรมชาติ และเป็นผลธรรมชาติทั้งสิ้น ไม่ใช่เรื่องที่ถูกกฎหมายจะ
 บัญญัติให้อะไรเกิดจากอะไรได้ แต่กฎหมายบัญญัติได้ว่า บุคคลจะต้องรับผิดชอบในผล
 ที่เกิดขึ้นเพียงใด ดังนั้นการศึกษาถึงเรื่องของผลแห่งการกระทำจึงต้องทำความเข้าใจ
 เข้าใจเป็นสองส่วน คือ ผลทางธรรมชาติส่วนหนึ่ง และผลที่ต้องรับผิดชอบส่วนหนึ่ง

(2) การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น
 และต้องรับผิดชอบจากการพิจารณาเหตุแห่งความรับผิดชอบของผู้กระทำ เพราะกรณี-
 แรกเป็นการพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องของการกระทำที่เกิดขึ้น กับผลที่ปรากฏ
 ส่วนกรณีหลังเป็นเรื่องของเจตนาหรือประมาทของผู้กระทำ² เช่น

คำพิพากษาคดีที่ 968/74 ผ.ไชชวนพันธ์ ห. ถูกหน้าผากและถึงจุมูก
 สาส์ อยู่ได้ 14 วันก็ตาย ห. รักษาเอง บาดแผลหายเป็นส่วนมาก ลงเงินไต่แล้ว
 เมื่อวันที่จะตาย ห. ดิ้นดิ้งดิ้งและแน่นิ่งไปตั้งชั่วโมงก็ทุกเดือน ห. อาจจะตายเพราะ
 โรคประจำตัวที่เคยเป็นมา ไม่ใช่ตายเพราะถูก ผ.ทำร้าย ผ. มีความผิดฐานทำร้าย
 ร่างกายสาหัส

¹ Weld - Blundell V. Stephen. (1920) A.P. 956
 p.p. 983, 984.

² ดูเรื่องความจำเป็นในการศึกษาหน้า 6 ข้อ 2

กล่าวให้รวมรัศมีขึ้นก็คือ ผลคือขั้นสุดท้ายของเหตุที่เกิดขึ้น และเหตุที่เกิดขึ้นนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลเสมอไป เพราะผลนั้นอาจจะเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในทางธรรมชาติ หรือเกิดจากการกระทำของสัตว์ก็ได้

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของผลอย่างกว้าง ๆ แล้ว สามารถแบ่งประเภทของผลซึ่งเกิดขึ้นจากการกระทำได้ 2 ประเภทคือ

- (1) ผลที่เกิดขึ้นโดยความสำเร็จของการกระทำนั่นเอง
- (2) ผลประเภทที่จะต้องมียะไรเกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของอริยาบทนั้น¹

องค์ประกอบของการก่อให้เกิดผลจากการกระทำ ผลซึ่งเกิดขึ้นมาจากการกระทำ จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษในทางอาญาหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- (1) ต้องมีการกระทำ
- (2) การกระทำนั้นต้องดำเนินไปจนบรรลุถึงขั้นสุดท้ายของการกระทำ
- (3) มีกฎหมายบัญญัติว่าผลเป็นองค์ประกอบความผิด

(1) ต้องมีการกระทำ หมายความว่า การกระทำที่เกิดขึ้นนั้น ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ของการเคลื่อนไหว ซึ่งได้แก่อริยาบท (origin, movement) พฤติการณ์ประกอบอริยาบท (circumstances) ผลจากอริยาบท และพฤติการณ์ประกอบนั้น (consequences) เพราะฉะนั้นเพียงแต่มีอริยาบท เคลื่อนไหว หรือไม่เคลื่อนไหวร่างกาย (การงอแขนในกรณีซึ่งมีหน้าที่ต้องกระทำ

¹ คุณลักษณะของผล หน้า 40

เพื่อป้องกันผล ประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 59 วรรคท้าย) ก็ต้องพิจารณา
ต่อไปว่า การเคลื่อนไหว หรือไม่เคลื่อนไหวมีความหมายอย่างไรในทางกฎหมาย
หรือไม่ เช่น การกำมือ งอแขน และกระตักน้ำ เพียงการกระทำเหล่านั้นหาได้
มีความหมายในทางกฎหมายไม่ นอกจากจะต้องประกอบด้วยพฤติการณ์แวดล้อม
บางอย่าง เช่น การกระตักน้ำเกิดขึ้นในขณะที่มีบรรจุกะสุนอยู่ในมือ และมี
เป้าหมายซึ่งเป็นบุคคลอยู่ในวิถีกระสุน โดยผู้กระทำรู้สึกตัว เล็งเห็นผล หรือ
ประสงค์ต่อผล ถ้ามีผลเกิดขึ้นในพฤติการณ์เช่นนั้น ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำซึ่ง
ต้องรับโทษในทางกฎหมาย

(2) การกระทำนั้นต้องดำเนินไปจนบรรลุถึงขั้นสุดท้ายของการกระทำ
หมายความว่า เมื่อมีการกระทำอันอาจจะเป็นไปได้ทั้งการเคลื่อนไหว และการ
ไม่เคลื่อนไหวเกิดขึ้นแล้ว การกระทำนั้นต้องดำเนินต่อไปจนบรรลุถึงขั้น
สุดท้ายของการกระทำนั้น ซึ่งเรียกกันว่าผลด้วย แต่ถ้ามมีการกระทำเกิดขึ้นแล้ว
ผู้กระทำกลับกระทำไปไม่ตลอด เช่น ก. ยกปืนขึ้นจะยิง ข. แตะถูก ค. เพื่อน
ของ ข. เข้าปล้ำแย่งปืนไปได้ หรือตลอดแล้วแต่ไม่บรรลุถึงผล เช่น ก. ต้องการ
จะฆา ข. ก. ไขปืนยิงแต่กระสุนปืนกลับไม่ถูก ข. หรือ การกระทำนั้นไม่สามารถ
บรรลุผลได้อย่างแน่แท้เพราะปัจจัยที่ไขในการกระทำ หรือวัตถุประสงค์มุ่งหมายกระทำ
ต่อ เช่น ก. ต้องการจะฆา ข. แต่ ก. กลับไขปืนซึ่งมิได้บรรจุลูกปืนไปยัง ข.
กรณีดังกล่าวจะกลายเป็นเรื่องของการพยายามกระทำ ความผิดตามประมวล
กฎหมายอาญา มาตรา 80 หรือมาตรา 81 ไป

การพยายามกระทำความผิด _____ โดยสภาพแล้วการพยายาม
เป็นการเริ่มลงมือกระทำความผิด (le commencement d' execution
du crime) ซึ่งเป็นกรณีต่างกับการเริ่มตนแห่งตัวความผิดนั่นเอง (le
commencement du crime) ¹ การลงมือได้แก่กริยาที่นำไปสู่การกระทำ
ความผิดตามเจตนาของผู้กระทำ อันจะทำให้ความผิดนั้นเกิดขึ้นสำเร็จโดยตรง

¹ จิตติ กิ่งศรีพิชัย, กฎหมายอาชญาภาค 1, หน้า 120-121

และใกล้ชิด ซึ่งอาจถือว่าผู้กระทำได้อยู่ในระบอบที่กำลังกระทำกรอันเป็น
ความผิดที่ ขามุงกระทำนั้น การกระทำที่ถือว่าผู้กระทำอยู่ในระบอบที่กำลังกระทำ
กรอันเป็นความผิดก็คือ ผู้กระทำได้เสียงกระทำลงไปแล้ว ถึงขั้นที่ความผิดอาจ
เกิดขึ้นได้เป็นผลสำเร็จ โดยผู้กระทำได้ปิดหนทางที่จะล้มเลิกการกระทำนั้นเสีย
เพราะฉะนั้นเมื่อมีการกระทำเกิดขึ้น และการกระทำนั้นได้ดำเนินไปจนถึงจุดที่
ไม่สามารถบรรลุผล หรือไม่สามารถเกิดผลขึ้นได้อย่างแน่แท้ ผู้กระทำก็ยังคงต้อง
รับโทษจากการกระทำของตนอยู่ด้วย แม้จะไม่ต้องรับโทษเต็ม เหมือนกับกรณีที่เกิด
ผลขึ้นจากการกระทำของคนที่ตามมา

ความผิดที่กฎหมายไม่คำนึงถึงผล _____ ได้กล่าวมาแล้วถึงความหมาย
ของผลและความสำคัญของผลต่อความรับผิดในทางอาญา แต่โดยลักษณะของความผิด
บางประเภทในประมวลกฎหมายอาญาได้ให้ความสำคัญของการกระทำที่เกิดขึ้น
มากกว่าผลซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการกระทำ ตัวอย่างเช่น ความผิดฐานแจ้งความ-
เท็จต่อเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 137 กฎหมายถือว่ากร
กระทำเป็นความผิดเมื่อมีการนำเอาข้อความเท็จมาแจ้งต่อเจ้าพนักงาน ส่วนหลังจาก
การแจ้งแล้ว เจ้าพนักงานจะเชื่อหรือไม่เชื่ออันถือว่าเป็นผลของการกระทำนั้นไม่เป็น
ข้อสำคัญของความผิดประเภทนี้ เพราะฉะนั้น เมื่อมีการแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน
กฎหมายก็ถือว่าเป็นความผิดสำเร็จ โดยไม่ต้องพิจารณาว่า เจ้าพนักงานจะเชื่อตาม
นั้นหรือไม่ เพราะฉะนั้นถ้ามีการแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานที่หูหนวก หรือแจ้งความ
เท็จเป็นภาษาต่างประเทศซึ่งเจ้าพนักงานไม่เข้าใจภาษานั้น ก็ยังคงถือว่าได้มีการ
แจ้งความเท็จออกจากปากของผู้กระทำความผิดไปแล้ว ส่วนผลของการแจ้งความเท็จ
จะมีต่อเจ้าพนักงานมากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ถือเป็นสาระสำคัญที่จะมาตัดสินว่าต้องรับผิด
เพราะการเกิดผลหรือไม่เกิดผลแต่อย่างใด

(3) มีกฎหมายบัญญัติว่าผลเป็นองค์ประกอบความผิด หมายความว่า
แม้จะได้มีการกระทำ (รวมไปถึงการงดเว้นการกระทำ) เกิดขึ้นแล้ว และการ
กระทำดังกล่าวได้ดำเนินไปจนบรรลุถึงขั้นสุดท้ายของการกระทำนั้นก็ตาม แต่ก็ไม่

เป็นการแน่นอนว่าจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาจนกว่าจะปรากฏว่ามีกฎหมายบัญญัติ
ว่าผลเป็นองค์ประกอบของความผิด เพราะฉะนั้นเพียงแต่มีการกระทำแต่การ
กระทำนั้นยังไม่เกิดผลตามที่กฎหมายระบุไว้ ความผิดก็ยังไม่เกิดขึ้นเป็นความผิด
สำเร็จครบองค์ เช่น การฉ้อโกงจะฟ้องได้ทรัพย์สินไปจากการหลอกลวงจึงเป็น
ความผิดสำเร็จ (มาตรา 341) หรือ กรรโชก ต้องมีการขอมความที่ถูกข่มขืนใจ
(มาตรา 337) เป็นต้น

โดยสรุปจากความหมายของคำว่าผล และองค์ประกอบของผลการ
กระทำที่ใดกล่าวมานี้ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ความหมายและขอบเขตของผล
การกระทำมีอยู่เพียงใด ส่วนลักษณะของผลนั้นผู้เขียนจะขอนำมากล่าวในบทที่ 3
ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย